

”Moskovan metrosta oli tuleva maailman paras” ja Moskovasta sen kautta tulevaisuuden vuosituhannen metropoli. Samalla tuon myyttisen puheen ”maailman parhaasta” metrosta tuli luoda kaupungin asukkaiden ”nähtäviksi” kuvitelmia valaistuista palatseista maan alla kompensoimaan arjen kokemuksia omista ahtaista asumuksista. Siitä, miten metron rakentaminen kytkeytyi tulevaisuuden ihanteisiin, kertoi myös Mike O’Mahony, joka tarkasteli Moskovan metroasemien taideteoksissa ”uuden ihmisen” trimmattua urheilijan ruumiillisuutta. Myös kolmas esitelmöitsijä, Birgit Beumers, joka puhui Moskovan maanalaista esittäivistä elokuvista (esim. A. Medvekinin *Uusi Moskova* 1938), korosti metron ja moraalisten ihanteiden yhteyttä. Konferenssin paneelien otsikoissa nousi esille myös sukupuoli yhtenä metodisena näkökulmana. Ja hyvä niin! Niin kauan kuin suurin osa poliitiikan tutkimuksesta tuntuu olevan melkoisen sukupuolisoikeaa, on hyvä muistuttaa sukupuolitetujen rakenteiden olemassaolosta. Näihin kiinnitti huomionsa mm. paneeli, joka esitteli romanialaista, bulgariaalaista ja serbialaista nykykirjallisuutta. Paneelissa ”Venäjän vanhoista ja uusista symbolisista representaatioista” puhuttiin eläimistä ”uuden ihmisen” peilinä Neuvostoliiton 20- ja 30-luvuilla (Arja Rosenholm), nyky-Venäjän poliittisten puolueiden symboleista ja niiden konnotaatioista (Olga Jelizarova) ja äitiyteen liittyvän kuvaston perinteistä perestroikan aikaisessa lehdistössä (Brit Aaskov).

Konferenssin ohjelma oli tiivis, mutta antoisa; paitsi että sai tietoa siitä, mitä muut — n. 200 englantilaista Venäjän-tutkijaa — tekevät, sai myös nauttia avoimesta ja anteliaasta ilmapiiristä, jonka kolmipäiväinen tutkijatapaaminen tarjosi. Konferenssi

muistutti tutkijan työn etuoikeuksista: että voi vetäytyä työskentelemään kolmeksi päiväksi arjen tuolle puolen, kehitellä ja mietiskellä melko abstrakteja ajatuskuvioita innostuneissa keskusteluissa, ilman että heti joutuu ”hankkeistamaan” ajatuksiinsa sopivaa rahoituslähdeä varten; että pääsee kuuntelemaan eläviä, kirjoista tuttuja henkilöitä ja tavata heitä, joihin on aina halunnut tutustua; että voi tehdä kollegoiden kanssa souturetken Cam-joella ja kuunnella soutajapojan (vähemmän arvokkaita) anekdootteja Cambridgen collegerekkennusten (arvokkaasta) historiasta; että voi selailta johtavien kustantamojen esille asettamaa Venäjän tutkimuksen nykykirjallisuutta; ja että voi myös lähemmin tutustua mukana olleisiin suomalaisiin idäntutkijoihin, joiden kanssa lopuksi päätimme ottaa oppia BASEES-konferenssin demokraattisesta ja miellyttävään epähierarkkisesta ilmapiiristä suomalaisiinkin tutkijatapaamiin.

Arto Luukkanen ja Arja Rosenholm

Nuoret tutkijat Odessassa

Odessan I.I. Metšnikovin kansallisen yliopiston historiallinen tiedekunta sekä etnologian ja arkeologian laitos järjestivät 24.-27.4.2002 kansainvälisen kongressin Itä-Euroopan arkeologia ja etnologia. Kongressin osallistujat olivat enimmäkseen Ukrainasta ja Venäjältä, mutta myös Valko-Venäjä, Bulgaria, Moldova ja Jugoslavia olivat hyvin edustettuina. Yksittäisiä muita ulkomaisia tutkijoita osallistui myös Kanadasta, Itävallasta ja Suomesta. Yhteensä kongressiin osallistui noin 200 tutkijaa ja opiskelijaa, ja sen keskeisenä tarkoituksena oli nimenomaan nuoren tutkijasukupolven kansainvälisten yhteyksien lisääminen.

Länsimaiselle tutkijalle on aina uusi kokemus olla läsnä täysin itämaisesti järjestetyssä kongressissa: ei kalvokavalkadeja eikä leikkejä videotykeillä, koska kalvoheitintä ja muita vastaavia laitteita kaikilla yliopistoilla ei ole varaa hankkia. On tyydyttävä ihmisten esiintymistaitoon ja kykyyn sanoa sanottavansa ilman teknologiaa. Ei voinut kuin kadectien ihailla sitä ilmaisutaitoa ja vapautta, jolla lähes kaikki esiintyjät asiansa toivat julki. Voisin muuten suositella samaa toimintamallia useammalle teknologiaan jämähteneelle, mutta taitamattomasti sitä käyttämään oppineelle länsitutkijalle. Onnellisuutta lisäsi kaikille yhteisen venäjän kielen valinta kongressikieleksi, mikä tänä päivänä on harvinaisuutta ylikansallisen englannin kielen vallatessa kokoustilat ja äänen. Eikä sanaakaan transitios-ta.

Yleisten luentojen lisäksi tutkijat oli jaettu ryhmiin, joista arkeologian eri alat, esimerkiksi arkeologisten saavutusten historia ja teoria, kivikauden arkeologia ja pronssikauden arkeologia, olivat osallistujamääritään suurimmat, mutta myös kansatieteellinen osuus oli mittava. Kansatieteen historia ja metodit sekä materiaallinen ja henkinen kulttuuri olivat kansatieteen suosituimmat osiot. Osallistuin itse esitelmälläni sionnormatiivisen kulttuurin ryhmään, jossa oli kaksitoista osallistujaa. Itä-Euroopassa antropologia ei ole vielä kovin tunnettua samanlaisena tutkimusalueena kuin länsimaissa, mutta ryhmässä oli kansatieteellisten tutkimusten lisäksi seuraavanlaisia tutkimusaiheita: "Politiikan vaikutus hippiliikkeen ideologian ja arvojen muodostumiseen", jossa tutkija V.L. Protsenko vertaili 1960-luvun lännessä vaikuttanutta hippiliikettä ja 1980-luvun Gorbatšovin poliittisen avoimuuden kauden herättämää neuvostohippiliikettä. "The Problem of the Gift in three Holiday Occasions" -esitelmässä R. Krastanovi käsiteli Jugoslaviassa nykyisinkin noudatettavaa ja joulun aikaan sijoittuvaa perhetraditiota. Tradition mielenkiintoinen piirre on sen kuuluminen kaupunkikulttuuriin, joka vieläkin on valkea pläntti useimmilla tutkimusaloilla. "Youth Subculture in Belgrade" -tutkimuksensa esittelystä Dr. Stanojevi toi esille 1990-luvun kolme erilaista nuorison punkkulttuurin muotoa. Kansatieteen osiossa oli esitelmä valkovenäläisen yhteisön modernisaatiosta, Novosibirskiin 1700-luvulla muuttaneiden saksalaisten perheiden etnisestä historiasta, Besarabian bulgarialainen perhe 1900-luvun alussa ja viimeisenä luento 1800-luvulla Ukrainaan muuttaneiden vanhauskoisten venäläisten perinteisestä elämäntavasta.

Kongressissa esitettyjä pape-

reita arvioitaessa on otettava huomioon, että osa niistä oli hyvin nuorten ja vasta opintonsa aloittaneiden opiskelijoiden esityksiä, joten liian suuria sisällöllisiä vaatimuksia niihin ei voinut kohdistaa. Samoin teoriaan pohjautuvan tutkimuksen opetuksen puute on nähtävissä, sillä myös useimmat jatko-opiskelijat tyytyivät aineiston tarkkaan kuvaukseen analyysin sijaan. Tämä näkyi erinomaisen selvästi juuri antropologian alaan kuuluvissa tutkimuksissa, mutta myös kansatieteen osalta tilanne oli sama ja koska osallistujia kaikista Itä-Euroopan maista. Keskusteluissa teorioiden käyttömahdollisuudet tulivat esille ja tulevaisuudessa tämä ongelma poistuu, kun teoriaopetusta lisätään.

Päivien pääalustuksista tuon esiin Kiova edustaneen historia-tieteiden tohtorin Nadežda Gavriljukin erinomaisen luennon maomaisuuden yksityistämistä ja sen aiheuttamista ongelmista monien arkeologisesti merkittävien muistomerkkien säilyttämiselle. Aikaisemmin maomaisuuden kuullessa valtiolle kohteiden suojeleminen ei ollut ongelma, mutta Ukrainan uudessa maareformissa suojelekohteita ei ole riittävästi huomioitu. Uuden lain tullessa voimaan muistomerkkien olemassaolo ei velvoita yksityistä maanomistajaa niiden suojeeluun, joten on odotettavissa todellisia ongelmia kohteiden säilymisen suhteen. Tämä koskee erityisesti vielä löytämättömiä arkeologisesti merkittäviä kohteita, joita Ukrainan kokoisessa ja historialtaan rikkaassa maassa on paljon. 1980-luvulla näkyvissä olevat arkeologiset kohteet luetteloiin, tutkittiin ja tarvittaessa suojeltiin, mutta koko ajan löytyy uusia, erityisesti maan uumenissa olevia alueita, joiden määrä on täysin tuntematon. Puhujan mukaan ei ole mikään ongelma tuhota, varastaa tai myydä Mustanmeren laivasto ja raken-

taa se uudelleen entistä ehompaa, mutta on mahdollista palauttaa niitä hävitettyjä historiallisia muistomerkkejä, esineitä tai koelmia, joita yksittäiset ihmiset voivat halutessaan tulevaisuudessa hyödyntää omiin tarpeisiinsa laissa olevien puutteiden vuoksi.

Muiden alustusten pohjalta käydyissä keskustelussa tulivat esille sekä yleismaailmalliset että ominaispiirteiltään paikalliset ongelmat: ovatko uudelleen henkiin herätetyt traditiot "oikeita" traditioita, saavatko koulujen opettajat opettaa lapsille traditioita, joista tiedetään vain kirjojen ja vanhojen aineistojen, ei kokemuksen pohjalta; mihin toimenpiteisiin voi ryhtyä, jos historiallisesti tärkeä arkeologinen kohde on tuhoutumassa; onko olemassa rahoitusta kohteiden tutkimiseen; kuinka opiskelijat ja tutkijat voivat vakuuttaa paikallisviranomaiset ymmärtämään historian merkityksen; kuka määrittelee sen, mikä on historiallisesti merkittävä kohde ja mikä taas ei?

Kongressin viimeinen päivä oli varattu Bolgradin jo antiikin aikana perustetun vanhan linnoituksen raunioihin tutustumiseen. Ekskursio vei meidät kuuluisen ukrainalaisten Šabskaja-viinin viljelyalueiden läpi perille linnoituksen pihalle. Etelän kevätkesä oli kauneimmillaan, sireenit ja hedelmäpuut kukkivat, samoin omakotitalojen pihat olivat tulppaaniloistossa. Pellot oli kynnetty ja kylvetty ja paikka paikoin vilja kasvoi jo oraalla. Luonnon kauneutta ihaillessa oli helppo unohtaa Odessan kaksijakoinen panoraama: uusrikkaiden linnamaiset talot ja kiiltävät yksityisautot, mutta siinä rinnalla huono-osaisempien suunnaton köyhyys, kerjäläiset kaduilla ja toreilla. Odessan lukuisien kirkkojen edessä tungeksivat ihmismassat. He odottivat pääsyä kirkon sisään saadakseen mukanaan tuomansa vasta lehteen puhjenneet puun

oksat siunatuksi pyhällä vedellä. Kirkon sisällä kuluu vain papin ja kuoron laulu, kynttilät palavat ja ihmiset hiljentyvät mietteisiin. Ja toisaalla, kirkon rappujen vieressä etelän kiireinen basaari, ostosten perässä ryntäilevät ihmiset, huuto ja meteli. Odessalla on kaikille jotakin annettavaa.

Saavuttiko kongressi tarkoituksensa? Uskoisin niin, sillä kun päivän mittaan oli keskusteltu virallisen ohjelman mukaisissa pienryhmissä, eri maiden edustajat kokoontuivat yhteen vielä varsinaisen kokospäivän jälkeen. Odessan keskustassa on opiskelijoiden suosimia pieniä kahviloita, jotka täyttyivät ulkomaisista ja paikallisista osallistujista, ja kun paikat suljettiin, yhteinen majapaikka, opiskelija-asuntola, sai toimia epävirallisena ”kongressikeskuksena”. Nuorten into puhua, kuunnella, keskustella ja oppia uutta kertoi sukupolvesta, joka on halukas sekä ammatilliseen että henkilökohtaiseen kasvuun ja joka on kyennyt sopeutumaan muuttuviin oloihin. Tämä on osa sitä tulevaisuuden tutkijapolvea, joka tulee tekemään tasavertaista tutkimusta länsimaisen tutkimusperinteen rinnalla.

Eeva Pääkkönen